



# EKONOMİK GELİŞMELER

## Kasım - 2009

**AR-GE MÜDÜRLÜĞÜ**

<b>İÇİNDEKİLER</b> .....	1
<b>GAYRİ SAFİ YURTİÇİ HASILA (GSYH)</b> .....	2
<b>İSTİHDAM</b> .....	2
<b>İSTİHDAMIN YAPISI</b> .....	2
<b>İŞSİZLİK</b> .....	2
<b>İŞGÜCÜNE KATILMA ORANI</b> .....	3
<b>İŞGÜCÜ DIŞINDA OLANLAR</b> .....	4
<b>İŞGÜCÜ HAREKETLERİ</b> .....	4
<b>YAPTIĞI İŞTEN DOLAYI SOSYAL GÜVENLİK KURULUŞUNA K AYITLI OLMAYANLAR</b> .....	4
<b>İTHALAT – İHRACAT VE DIŞ TİCARET AÇIĞI</b> .....	5
<b>TURİZM GELİRİ ve GİDERİ</b> .....	6
<b>YOKSULLUK ANALİZLERİ</b> .....	6
<b>TÜKETİCİ FİYATLARI ENDEKSİ (TÜFE)</b> .....	7
<b>ÜRETİCİ FİYAT ENDEKSİ (ÜFE)</b> .....	7
<b>DÖVİZ KURLARI</b> .....	8

## **GRAFİKLER**

<b>Grafik 1 : Dış Ticaret Grafiği</b> .....	5
---	---

### Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH)

- ❖ 2009 yılı ikinci döneme ilişkin hesaplanan gayri safi yurtiçi hasıla değeri bir önceki yılın aynı dönemine göre sabit fiyatlarla % 7.0 azalış göstermiştir.
- ❖ Üretim yöntemi ile hesaplanan gayri safi yurtiçi hasıla tahmininde, 2009 yılı ikinci üç aylık dönemde bir önceki yılın aynı dönemine göre cari fiyatlarla gayri safi yurtiçi hasıla %4.4'lük azalışla 228 817 Milyon TL olmuştur.
- ❖ 2009 yılının ikinci üç aylık döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre sabit fiyatlarla gayri safi yurtiçi hasıla % 7.0'lık azalışla 23 513 Milyon TL olmuştur.

### İstihdam

- ❖ Tarım dışı istihdam 192 bin kişi azalmıştır.
- ❖ 2009 yılı Ağustos döneminde Türkiye'de kurumsal olmayan nüfus bir önceki yılın aynı dönemine göre 815 bin kişilik bir artış ile 70 milyon 639 bin kişiye, kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfus ise 873 bin kişi artarak 51 milyon 789 bin kişiye ulaşmıştır.
- ❖ 2009 yılı Ağustos döneminde istihdam edilenlerin sayısı, geçen yılın aynı dönemine göre 40 bin kişi artarak, 22 milyon 108 bin kişiye yükselmiştir. Bu dönemde tarım sektöründe çalışan sayısı **232 bin kişi artarken**, tarım dışı sektörlerde çalışan sayısı **192 bin kişi azalmıştır**.

### İstihdamın Yapısı

- ❖ Bu dönemde istihdam edilenlerin;
  - % 72'si erkek nüfustur.
  - % 59,4'ü lise altı eğitimlidir.
  - % 59'u ücretli, maaşlı ve yevmiyeli, % 25,6'sı kendi hesabına ve işveren, % 15,4'ü ücretsiz aile işçisidir.
  - % 60,9'u "1-9 kişi arası" çalışanı olan işyerlerinde çalışmaktadır.
  - % 2,5'inin ek bir işi vardır.
  - % 2,9'u mevcut işini değiştirmek veya mevcut işine ek olarak bir iş aramaktadır.
  - Ücretli olarak çalışanların % 87,8'i sürekli bir işte çalışmaktadır.

### İşsizlik

- ❖ İşsizlik oranı % 13,4 iken, tarım dışı işsizlik oranı % 17'dir.
- ❖ Türkiye genelinde işsiz sayısı geçen yılın aynı dönemine göre 927 bin kişi artarak 3 milyon 429 bin kişiye yükselmiştir. İşsizlik oranı ise 3,2 puanlık artış ile % 13,4 seviyesinde gerçekleşmiştir. Kentsel yerlerde işsizlik oranı 4,3 puanlık artışla % 16,5, kırsal yerlerde ise 1,3 puanlık artışla % 7,4 olmuştur.

- ❖ Türkiye'de tarım dışı işsizlik oranı geçen yılın aynı dönemine göre 4,1 puanlık artışla % 17 seviyesinde gerçekleşmiştir. Bu oran erkeklerde geçen yılın aynı dönemine göre 3,8 puanlık artışla % 15,1, kadınlarda ise 4,5 puanlık artışla % 23,6 olmuştur.

Bu dönemdeki işsizlerin;

- % 69,3'ü erkek nüfustur.
- % 55'i lise altı eğitimidir.
- % 27,3'ü bir yıl ve daha uzun süredir iş aramaktadır.
- İşsizler sıklıkla (% 30,8) "eş-dost" vasıtasıyla iş aramaktadır.
- % 88'i (3 milyon 18 bin kişi) daha önce bir işte çalışmıştır.
- Daha önce bir işte çalışmış olan işsizlerin % 47,5'i "hizmetler", % 25,7'si "sanayi", % 17,5'i "inşaat", % 6,9'u "tarım" sektöründe çalışmış, % 2,4'ü ise 8 yıldan önce işinden ayrılmıştır.
- İşsizlerin % 24,3'ünü çalıştığı iş geçici olup işi sona erenler, % 25'ini işten çıkarılanlar, % 15,3'ünü kendi isteğiyle işten ayrılanlar, % 8,7'sini işyerini kapatan/iflas edenler, % 6,2'sini ev işleriyle meşgul olanlar, % 11,2'sini öğrenimine devam eden veya yeni mezun olanlar, % 9,3'ünü diğer nedenler oluşturmaktadır.

### **İşgücüne Katılma Oranı**

- ❖ Ağustos 2009 döneminde işgücüne katılma oranı % 49,3'tür.
- ❖ 2009 yılı Ağustos döneminde, Türkiye genelinde işgücüne katılma oranı, geçen yılın aynı dönemine göre 1 puanlık artışla % 49,3 olarak gerçekleşmiştir. Erkeklerde işgücüne katılma oranı geçen yılın aynı dönemine göre 0,4 puanlık artışla % 71,9, kadınlarda ise 1,6 puanlık artışla % 27,5'tir. Kentsel yerlerde işgücüne katılma oranı 0,7 puanlık artışla % 46,5, kırsal yerlerde ise 1,8 puanlık artışla % 55,8 seviyesinde gerçekleşmiştir. İşgücünün eğitim ve yaş dağılımları ise;
  - Toplam işgücünün % 19'unu 15-24 yaş grubundakiler oluşturmaktadır.
  - Lise altı eğitililerde işgücüne katılma oranı % 47,4 iken, yükseköğretim mezunlarında bu oran % 78,3'tür.
  - Lise altı eğitililerde erkeklerin işgücüne katılma oranı % 70,8 iken, kadınlarda % 23,3'tür.
  - Lise ve dengi okul mezunlarında erkeklerde işgücüne katılma oranı % 75,5 iken, kadınlarda % 34,3'tür.
  - Yükseköğretim mezunlarında erkeklerde işgücüne katılma oranı % 83,6 iken, kadınlarda % 71,1'dir.

### İşgücü Dışında Olanlar

- ❖ İşgücü dışında olanların % 45,6'sı daha önce bir işte çalışmıştır.
- ❖ Ağustos 2009 döneminde işgücü dışında olup, daha önce bir işte çalışanların %15,1'i "tarım", % 11,9'u "sanayi", % 3,1'i "inşaat", % 20,4'ü "hizmetler" sektöründe çalışmış, % 49,5'i ise 8 yıldan önce işten ayrılmıştır.
- ❖ Daha önce bir işte çalışıp, söz konusu dönemde işgücü dışında olanların (11 milyon 978 bin kişi);
  - % 11,1'i emeklilik,
  - % 5,1'i mevsim gereği,
  - % 7,6'sı sağlık nedeniyle,
  - % 4,4'ü eşinin isteği ve evlilik,
  - % 5,1'i işten çıkartılma/işyerinin kapanması,
  - % 4'ü işinden memnun olmama,
  - % 13,4'ü diğer nedenlerle en son çalıştıkları işten ayrılmışlardır.

### İşgücü Hareketleri

- ❖ Ağustos 2009 döneminde 1 milyon 691 bin kişi işe yeni başlamış veya iş değiştirmiş olup, bunun toplam istihdam içindeki oranı % 7,6'dır. İşe yeni başlayan veya iş değiştirenlerin % 30'u 25-34 yaş grubundadır.
- ❖ Bu dönemde işe başlayan veya iş değiştirenlerin % 18,9'u "sanayi", % 35,3'ü "hizmetler", % 22,5'i "inşaat" sektöründe, % 23,3'ü ise "tarım" sektöründe işe başlamıştır.
- ❖ Mevcut işsizlerin %14,8'ini (508 bin kişi) bu dönemde işten ayrılanlar oluşturmaktadır.

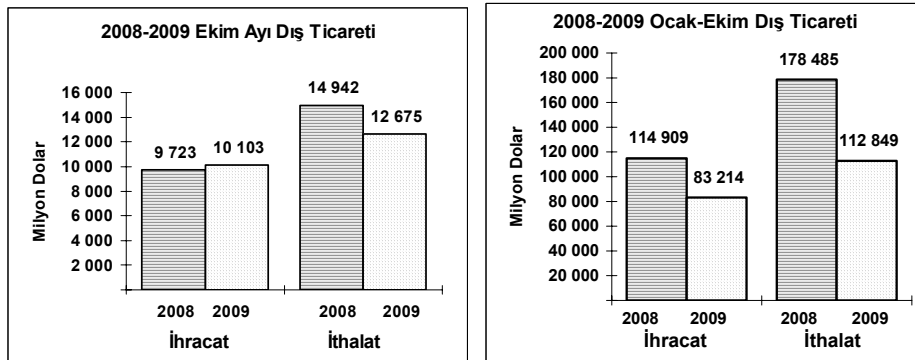
### Yaptığı İşten Dolayı Sosyal Güvenlik Kuruluşuna Kayıtlı Olmayanlar

- ❖ Yaptığı işten ötürü herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı olmadan çalışanların oranı, önceki yılın aynı dönemine göre 0,4 puanlık artışla % 45,7 olarak gerçekleşmiştir. Bu dönemde, geçen yılın aynı dönemine göre tarım sektöründe sosyal güvenlikten yoksun çalışanların oranı % 88,3'ten % 87'e düşerken, tarım dışı sektörlerde % 30,6'dan % 30,8'e yükselmiştir.

## İthalat – İhracat ve Dış Ticaret Açığı

- ❖ Türkiye İstatistik Kurumu ve Gümrük Müsteşarlığı işbirliği ile oluşturulan geçici dış ticaret verilerine göre; 2009 yılı Ekim ayında, 2008 yılının aynı ayına göre ihracat %3,9 artarak 10 103 Milyon Dolar, ithalat ise %15,2 azalarak 12 675 Milyon Dolar olarak gerçekleşmiştir. Aynı dönemde dış ticaret açığı %50,7 azalarak 5 220 Milyon Dolardan, 2 573 Milyon Dolara gerilemiştir.
- ❖ 2008 Ekim ayında %65,1 olan ihracatın ithalatı karşılama oranı, 2009 Ekim ayında %79,7'ye yükselmiştir.
- ❖ AB'ye ihracat %11,7 azalmıştır.
- ❖ 2008 Ekim ayında %46,8 olan Avrupa Birliği'nin (AB) ihracattaki payı 2009 Ekim ayında %50,3'e yükselmiştir. AB'ye yapılan ihracat, 2008 yılının aynı ayına göre %11,7 artarak 5 081 Milyon Dolar olarak gerçekleşmiştir.
- ❖ 2009 Ekim ayında en fazla ihracat yapılan ülke Almanya olmuştur. Bu ülkeye yapılan ihracat 2008 Ekim ayına göre %6 artarak 987 Milyon Dolar olurken, Almanya'yı sırasıyla İtalya (672 Milyon Dolar), Fransa (670 Milyon Dolar) ve İngiltere (623 Milyon Dolar) takip etmiştir. İthalatta ise Rusya Federasyonu ilk sırada yer almıştır. Bu ülkeden yapılan ithalat %31,3 azalarak 1 611 Milyon Dolar olarak gerçekleşmiştir. Rusya'yı sırasıyla Çin (1 223 Milyon Dolar), Almanya (1 211 Milyon Dolar) ve A.B.D (688 Milyon Dolar) izlemiştir.
- ❖ 2009 Ekim ayında fasıllar düzeyinde en büyük ihracat kalemi, kara taşıtları ve bunların aksam ve parçaları (1 349 Milyon Dolar) olurken; bu fasılı, demir ve çelik (817 Milyon Dolar), makinalar, mekanik cihazlar, kazanlar ve aksam-parçaları (777 Milyon Dolar), elektrikli makine ve cihazlar (744 Milyon Dolar) ve örme giyim eşyaları (658 Milyon Dolar) izlemiştir.
- ❖ Ekim ayında; en yüksek ithalatı olan fasıl mineral yakıtlar, mineral yağlar (2 542 Milyon Dolar) olmuştur. Bu fasılı; makinalar, mekanik cihazlar, kazanlar ve aksam-parçaları (1 538 Milyon Dolar), elektrikli makina ve cihazlar (1 229 Milyon Dolar) ve demir-çelik (1 076 Milyon Dolar) izlemiştir.

### Grafik 1. Dış Ticaret Grafiği



### Turizm Geliri ve Gideri

- ❖ Turizm geliri geçen yılın aynı dönemine göre % 4,6 düşmüştür.
- ❖ Temmuz, Ağustos ve Eylül aylarından oluşan III. Dönemde en yüksek turizm geliri 3 813 819 077 \$ ile Ağustos ayında gerçekleşmiştir. Temmuz ayında 2 906 792 509 \$, Eylül ayında ise 2 805 708 246 \$ gelir elde edilmiştir. Temmuz - Eylül döneminde kişi başı ortalama harcama yabancılarda 608 \$, vatandaşlarda ise 1 168 \$'dır.
- ❖ Turizm gideri geçen yılın aynı dönemine göre % 38,3 artmıştır.
- ❖ III. Dönemde en yüksek turizm gideri 460 697 012 \$ ile Temmuz ayında gerçekleşirken, Ağustos ayında 329 229 786 \$, Eylül ayında ise 307 165 477 \$ turizm gideri gerçekleşmiştir. Temmuz - Eylül döneminde kişi başına ortalama harcama 720 \$'dır.

### Yoksulluk Analizleri

- ❖ **Türkiye'de yoksulluk oranı % 17.11'dir.**
- ❖ 2008 yılında Türkiye'de fertlerin yaklaşık % 0,54'ü yani 374 bin kişi sadece gıda harcamalarını içeren açlık sınırının, % 17,11'i yani 11 933 bin kişi ise gıda ve gıda dışı harcamaları içeren yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır.
- ❖ Kişi başı günlük harcaması, satınalma gücü paritesine göre 1 Doların altında kalan fert bulunmamaktadır. Buna karşın satınalma gücü paritesine göre kişi başı günlük 2,15 Dolar olarak tanımlanan yoksulluk sınırı altında bulunan fert oranı %0,47, yoksulluk sınırı 4,3 Dolar olduğunda yoksul fert oranı ise % 6,83 olarak tahmin edilmiştir.
- ❖ 2007 yılında % 0,48 olarak tahmin edilen açlık sınırının altında yaşayan fert oranı 2008 yılında % 0,54'e yükselmiş, yoksul fert oranı ise % 17,79'dan % 17,11'e düşmüştür.
- ❖ 2008 yılında, 4 kişilik hanenin aylık açlık sınırı 275 YTL, aylık yoksulluk sınırı ise 767 YTL olarak tahmin edilmiştir.
- ❖ Kırsal yerlerde yaşayanların yoksulluk riski kentsel yerlerde yaşayanlardan fazladır.
- ❖ Hanehalkı büyüklüğü arttıkça yoksulluk riski artmaktadır.
- ❖ Hanehalkı türüne göre çocuklu çekirdek ailede bulunan fertlerin yoksulluk oranı % 15,42 olurken, çocuksuz çekirdek ailelerdeki fertlerde bu oran % 8,76'ya düşmektedir. Ataerkil veya geniş ailelerdeki fertler için yoksulluk oranı ise % 21,79 olarak tahmin edilmiştir. Kentsel yerlerde çocuklu çekirdek ailede yaşayan fertlerin yoksulluk riski % 9,14 iken kırsal yerlerde bu oran % 33,77'dir.
- ❖ **Eğitim durumu yükseldikçe yoksul olma riski azalmaktadır.**

### **Tüketici Fiyatları Endeksi (TÜFE)**

- ❖ **TÜFE’de aylık değişim %1,27 olarak gerçekleşmiştir.**
- ❖ 2009 yılı Kasım ayında 2003=100 Temel Yıllı Tüketici Fiyatları Endeksi’nde bir önceki aya göre %1,27, bir önceki yılın Aralık ayına göre %5,96, bir önceki yılın aynı ayına göre %5,53 ve on iki aylık ortalamalara göre %6,53 artış gerçekleşmiştir.
- ❖ **Ana harcama grupları itibariyle bir ay önceye göre en yüksek artış %4,55 ile giyim ve ayakkabı grubunda gerçekleşmiştir.** Kasım ayında endekste yer alan gruplardan gıda ve alkolsüz içeceklerde %2,21, çeşitli mal ve hizmetlerde %1,80, ulaşımda %1,25, konutta %0,69, lokanta ve otellerde %0,44, eğitimde %0,08, haberleşmede %0,03, sağlıkta %0,02 artış, alkollü içecekler ve tütünde %-0,01, eğlence ve kültürde %-0,30, ev eşyasında %-0,73 düşüş gerçekleşmiştir.
- ❖ **Bir önceki yılın aynı ayına göre TÜFE’de en yüksek artış %20,96 ile alkollü içecekler ve tütün grubunda gerçekleşmiştir.** Çeşitli mal ve hizmetler (%14,87), eğlence ve kültür (%9,99), gıda ve alkolsüz içecekler (%7,40), lokanta ve oteller (%6,89) artışın yüksek olduğu diğer harcama gruplarıdır.

### **Üretici Fiyat Endeksi (ÜFE)**

- ❖ **ÜFE’de aylık değişim %1,29 olarak gerçekleşmiştir.**
- ❖ 2009 yılı Kasım ayında 2003=100 Temel Yıllı Üretici Fiyatları Endeksi’nde bir önceki aya göre %1,29, bir önceki yılın Aralık ayına göre %5,24, bir önceki yılın aynı ayına göre %1,51 ve on iki aylık ortalamalara göre %1,37 artış gerçekleşmiştir.
- ❖ **Aylık değişim tarım sektöründe %2,14, sanayi sektöründe %1,10 olarak gerçekleşmiştir.**
- ❖ Tarım sektörü endeksinde, bir önceki yılın Aralık ayına göre %12,09, bir önceki yılın aynı ayına göre %8,87 ve on iki aylık ortalamalara göre %1,22 artış gerçekleşmiştir. Sanayi sektörü endeksinde ise bir önceki yılın Aralık ayına göre %3,77 artış, bir önceki yılın aynı ayına göre %-0,07 düşüş ve on iki aylık ortalamalara göre %1,44 artış gerçekleşmiştir.
- ❖ **ÜFE sonuçları sanayinin alt sektörleri bazında değerlendirildiğinde en yüksek aylık artış %6,95 ile kok kömürü, rafine edilmiş petrol ürünleri alt sektöründe gerçekleşmiştir.**
- ❖ Sanayinin üç sektöründen elektrik, gaz, su sektöründe %1,40, madencilik ve taşocaklığı sektöründe %1,23, imalat sanayi sektöründe %1,07 artış gerçekleşmiştir.
- ❖ Bir önceki aya göre endekslerin en fazla artış gösterdiği alt sektörler, kok kömürü, rafine edilmiş petrol ürünleri (%6,95), ham petrol ve doğalgaz çıkarımı (%5,68), tıbbi, hassas ve optik aletler imalatı (%1,87), ana metal sanayi (%1,67), elektrik, gaz üretimi ve dağıtımı (%1,62), giyim eşyası imalatı (%1,39) alt sektörleridir. Buna karşılık deri ürünleri imalatı (%-0,94), plastik ve kauçuk ürünleri imalatı (%-0,11), taşocaklığı ve diğer madencilik ürünleri (%-0,08) bir ay önceye göre endekslerin en fazla gerilediği alt sektörler olmuştur.

**01.11.2009 - 30.11.2009 TARİHLERİ ARASI DOLAR VE EURO DÖVİZ KURLARI**

<b>DOLAR KASIM 2009</b>			<b>EURO KASIM 2009</b>		
<b>TARİH</b>	<b>ALİŞ (TL)</b>	<b>SATIŞ (TL)</b>	<b>TARİH</b>	<b>ALİŞ (TL)</b>	<b>SATIŞ (TL)</b>
<b>26.11.2009</b>	1.4970	1.5170	<b>26.11.2009</b>	2.2540	2.2840
<b>25.11.2009</b>	1.4790	1.4910	<b>25.11.2009</b>	2.2250	2.2430
<b>24.11.2009</b>	1.4910	1.5010	<b>24.11.2009</b>	2.2290	2.2450
<b>23.11.2009</b>	1.4860	1.4960	<b>23.11.2009</b>	2.2260	2.2430
<b>21.11.2009</b>	1.4880	1.5000	<b>21.11.2009</b>	2.2120	2.2300
<b>20.11.2009</b>	1.4880	1.5000	<b>20.11.2009</b>	2.2080	2.2270
<b>19.11.2009</b>	1.4830	1.4950	<b>19.11.2009</b>	2.2050	2.2240
<b>18.11.2009</b>	1.4740	1.4860	<b>18.11.2009</b>	2.2020	2.2200
<b>17.11.2009</b>	1.4770	1.4870	<b>17.11.2009</b>	2.1930	2.2090
<b>16.11.2009</b>	1.4700	1.4800	<b>16.11.2009</b>	2.1980	2.2140
<b>14.11.2009</b>	1.4720	1.4850	<b>14.11.2009</b>	2.1930	2.2130
<b>13.11.2009</b>	1.4770	1.4890	<b>13.11.2009</b>	2.1940	2.2130
<b>12.11.2009</b>	1.4730	1.4830	<b>12.11.2009</b>	2.2000	2.2170
<b>11.11.2009</b>	1.4660	1.4760	<b>11.11.2009</b>	2.2000	2.2170
<b>10.11.2009</b>	1.4680	1.4800	<b>10.11.2009</b>	2.2000	2.2180
<b>09.11.2009</b>	1.4670	1.4800	<b>09.11.2009</b>	2.1980	2.2180
<b>07.11.2009</b>	1.4780	1.4900	<b>07.11.2009</b>	2.1930	2.2120
<b>06.11.2009</b>	1.4800	1.4900	<b>06.11.2009</b>	2.2000	2.2170
<b>05.11.2009</b>	1.4810	1.4940	<b>05.11.2009</b>	2.2020	2.2220
<b>04.11.2009</b>	1.4840	1.4970	<b>04.11.2009</b>	2.1980	2.2180
<b>03.11.2009</b>	1.5000	1.5130	<b>03.11.2009</b>	2.2020	2.2220
<b>02.11.2009</b>	1.4860	1.5000	<b>02.11.2009</b>	2.2030	2.2250